

Usvojen Zakon o socijalnoj zaštiti

Vlada Srbije donela je 23. decembra 2010. godine predlog novog Zakona o socijalnoj zaštiti i uputila ga Narodnoj skupštini na razmatranje i usvajanje, a Narodna skupština Republike Srbije usvojila je Zakon 31. marta 2011.

Zakon o socijalnoj zaštiti u svom uvodnom delu (članom 3) definiše ciljeve socijalne zaštite, između ostalog navodeći stvaranje jednakih mogućnosti za samostalni život i podsticanje socijalne uključenosti. Ove odredbe su očito napisane na osnovu odredbi člana 19 Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i člana 15 revidirane Evropske socijalne povelje.

Značajno je što Zakona predviđa mogućnost da organe socijalne zaštite mogu osnivati kako organi države, teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, tako i druga fizička i pravna lica koja ispunjavaju zakonom propisane uslove, čime se afirmiše pluralizam pružalaca usluga socijalne zaštite. Jedino lokalne samouprave mogu osnivati centre za socijalni rad, a Republika i pokrajina zavode za socijalnu zaštitu.

Zakon utvrđuje poštovanje načela zaštite ljudskih prava i dostojanstva korisnika usluga socijalne zaštite (član 24) i zabranjuje njihovu diskriminaciju (član 25), uključujući zabranu diskriminacije na osnovu invalidnosti. Usluge se pružaju korisniku u najmanje restriktivnom okruženju (član 27), tako da se omogući ostanak u lokalnoj zajednici.

Članom 40. Zakona definisane su grupe usluga socijalne zaštite. Između ostalog, tu su usluge u zajednici koje obuhvataju i dnevne boravke i pomoć u kući. Zakon takođe po prvi put u Srbiji predviđa usluge podrške za samostalni život: stanovanje uz podršku, personalnu asistenciju, obuku za samostalni život. Ovo predstavlja značajan korak u razvoju servisa podrške koji bi trebalo da omoguće punu socijalnu uključenost i samostalnost osoba sa invaliditetom. Stanovanje uz podršku finansiraće se iz republičkog budžeta, dok će lokalne samouprave finansirati usluge personalne asistencije. Na žalost, imajući u vidu finansijske kapacitete lokalnih samouprava u Srbiji postavlja se pitanje da li će servis personalnih asistenata moći da zaživi u praksi bez finansijske podrške Republike.

Članom 41. Zakon definiše korisnike prava i usluga socijalne zaštite. Među maloletnicima između ostalog su apostrofirana deca i mladi sa smetnjama u razvoju - telesne, intelektualne, mentalne, senzorne, govorno-jezičke, socio-emocionalne, višestruke – čije potrebe za negom prevazilaze mogućnosti porodice. Među punoletnim osobama između ostalog su apostrofirane osobe čije blagostanje, bezbednost i produktivan život u društvu su ugroženi usled

invalidnosti, naročito ako imaju telesne, senzorne, intelektualne, mentalne ili teškoće u komuniciranju, a usled društvenih ili drugih prepreka se suočavaju sa funkcionalnim ograničenjima u jednoj ili više oblasti života. Ova zakonska definicija očito se oslanja na biopsihosocijalni model pristupa invalidnosti.

Usluge podrške samostalnom životu pružaju se pojedincu kako bi se njegove mogućnosti zadovoljavanja osnovnih životnih potreba izjednačile sa mogućnostima drugih članova društva, da bi mu se poboljšao kvalitet života i omogućilo da vodi samostalan i kvalitetan život u društvu (stav 1 člana 45 Zakona).

Novi Zakon o socijalnoj zaštiti uređuje i uslove za domski smeštaj korisnika, uključujući i smeštaj u male domske jedinice. Ipak, ova materija je razrađena manje detaljno nego ranijim zakonima, što je na tragu nastojanja podsticanja procesa deinstitutionalizacije.

Članom 61. Zakona predviđena je mogućnost da se usluge razvijanja radnih sposobnosti i radnog angažovanja korisnika pružaju u ustanovama socijalne zaštite i radnim centrima u skladu sa odredbama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom.

Ukoliko ustanove socijalne zaštite koje su osnovale Republika, autonomna pokrajina ili lokalna samouprava ne mogu da pruže usluge socijalne zaštite u potrebnom obimu, usluge u postupku javne nabavke može pružiti licencirani pružalac usluga iz privatnog sektora (čl. 64). Naručilac usluga obezbeđuje najkvalitetnije i najekonomičnije usluge ali mora voditi računa o interesima korisnika, a pružalac usluga mora poštovati standarde kvaliteta usluga (čl. 66).

Zakon članom 79. nabraja vrste materijalne podrške, između ostalog i dodatak za pomoć i negu drugog lica i uvećani dodatak za pomoć i negu drugog lica. Pravo na dodatak za pomoć i negu drugog lica ima lice kome je zbog telesnog ili senzornog oštećenja, intelektualnih poteškoća ili promena u zdravstvenom stanju neophodna pomoć i negu drugog lica u ostvarivanju osnovnih životnih aktivnosti (čl. 92, st. 1). Pravo na dodatak za pomoć i negu drugog lica se ostvaruje u postupku propisanom propisima o penzijsko-invalidskom osiguranju. Pošto su izmenama i dopunama Zakona o PIO iz decembra 2010. godine (čl 41 a, izmenjen članom 19 Zakona o izmenama i dopunama Zakona o PIO) kriterijumi za ostvarivanje prava na dodatak za pomoć i negu drugog lica definisani restriktivno, NOOIS je inicirao usvajanje amandmana kojim bi se u Zakonu o socijalnoj zaštiti ti kriterijumi definisali kvalitetnije, u skladu sa međunarodnim standardima. Ova inicijativa urodila je plodom, predloženi amandman je izglasan. Zakon o socijalnoj zaštiti sada propisuje da potreba za pomoći i negom drugog lica postoji kod lica kome je usled telesnog oštećenja, oštećenja čula vida koje uzrokuje gubitak osećaja svetlosti sa tačnom projekcijom ili se vid postiže sa korekcijom 0.05, intelektualnih poteškoća ili

promena u zdravstvenom stanju neophodna pomoć i nega drugog lica radi zadovoljenja osnovnih životnih potreba i koje ne može da ustane iz kreveta, da se kreće unutar stana bez upotrebe pomagala, da se hrani, svlači, oblači ili da održava osnovnu ličnu higijenu bez pomoći drugog lica. Zakon predviđa da je iznos mesečnog dodatka za pomoć i negu drugog lica sedam hiljada šest stotina dinara i da se usklađuje sa indeksom potrošačkih cena dva puta godišnje (čl. 93). Pravo na uvećani dodatak za pomoć i negu drugog lica ima osoba kojoj je na osnovu propisa o penzijsko - invalidskom osiguranju utvrđeno telesno oštećenje od 100 procenata po jednom osnovu, ili da ima trajni organski poremećaj neurološkog ili psihičkog tipa (čl. 94). Prihvaćen je amandman narodne poslanice Gordane Rajkov da se ovaj član dopuni tako da sada pravo na uvećani dodatak ima i lica koje ima više oštećenja, s tim da nivo oštećenja iznosi po 70% i više procenata i to po najmanje dva osnova. Mesečni iznos uvećane naknade je dvadeset hiljada i pet stotina dinara i on se usklađuje sa indeksom potrošačkih cena dva puta godišnje (čl. 94).

Usvojen je i amandman po kome jedan od roditelja koji nije u radnom odnosu, a najmanje 15 godina neguje svoje dete koje je ostvarilo pravo na uvećani dodatak za pomoć i negu drugog lica, sada ima pravo na posebnu novčanu naknadu u vidu doživotnog mesečnog primanja u visini najniže penzije kada navrši opšti starosni uslov za ostvarivanje penzije ukoliko nije ostvario pravo na penziju. Na žalost nisu usvojene inicijative NOOIS da se dodatak za pomoć i negu drugog lica i uvećani dodatak usklađuju sa indeksom potrošačkih cena kvartalno, umesto šestomesečno, uprkos inflaciji koja je početkom godine iznosila više od 12 posto u odnosu na februar 2010. i pretila da obezvredi naknadu.

Dr Damjan Tatić